

Rörligheten avgörande för framgång under de militära operationerna i Kongo 2003-2005

*av brigadgeneral Jan-G Isberg**

Det afrikanska kriget 1996-2002 berörde inte enbart Demokratiska Republiken Kongo. En rad grannländer var också involverade i högre eller mindre grad. Kriget avslutades officiellt när fredsavtalet skrevs under 2002. Trots det kom de närmaste åren därefter att präglas av kriser och öppna strider. Olika milis- och rebellgrupper kom att militärt konfrontera FN:s fredsstödande förband, vilket ledde till stridsaktioner. Den avgörande förmågan att kunna ingripa mot olika beväpnade grupper låg i FN-förbandens rörlighet och skydd. Rörligheten med helikopter, pansarfordon och andra fordonssystem ledde till att operationer kunde genomföras långt från FN-styrkornas basområden och ibland i väglös terräng.

Den militära situationen i östra Kongo

De beväpnade grupperna i Ituri-distriktet beläget i nordöstra Kongo och de

utländska rebellgrupperna från Rwanda, Uganda och Burundi, som opererade i de bägge Kivu-provinserna söder om Ituri, hade inte accepterat fredsavtalet. De hade inte omfattats av förhandlingarna och var utanför all kontroll. De kongolesiska lokala hemvärnsförbanden, Mayi-Mayi, var delvis heller inte under kontroll. Dessa ingick formellt i den kongolesiska armén och skulle på sikt integreras eller demobiliseras. Mayi-Mayi leddes av generellt utbildade lokala krigsherrar med höga militära grader. Den kongolesiska armén saknades helt i Ituri och var löst sammansatt i Kivu-provinserna. Vissa s k dissidentförband i Kivu-provinserna, ca 15 000 man, accepterade inte att integreras in i armén. De hade fram till 2002 varit rebeller mot centralregeringen i Kinshasa, och soldaterna hade rötter i Rwanda. De användes i dunkla syften av dissidenter i ledande befattningar, som deltog i det rwandiska intrigspelet om inflytande eller

* Brigadgeneral Jan-Gunnar Isberg tjänstgjorde från juli 2003 – januari 2005 som ställföreträdande chef (Deputy Force Commander) för FN:s militära styrkor i Kongo-Kinshasa. Under dessa drygt 18 månader var han sänd till östra Kongo under totalt 14 månader och verkade som brigadchef för först den ena FN-brigaden och senare den andra. Tidvis förde han befälet över alla FN-styrkor i östra Kongo, totalt 9 000 man.

framflyttade positioner i Kongo.

Alla dessa beväpnade grupper inklusive dissidentförbanden var utrustade med AK 47, RPG 7 och lätta kulsprutor. De hade endast enstaka fordon vid förbanden och inga pansarfordon. Endast de rwandiska Huturebellerna och den ugandiskstödda FAPC, i nordöstra Ituri, hade tunga kulsprutor, vilka utgjorde ett allvarligt hot mot våra helikoptrar. Miliserna fotmarscherade eller åkte lastbil vid förflyttningar. Tyngre underhåll, främst ammunition, gick på några lastbilar bakom varje bataljon. Detta lätta infanteri marscherade på natten och stred på dagen. Under kampanjerna levde de på civilbefolkningen. I östra Kongo var de mellan 50 000-70 000 organiserade i normala militära strukturer.

Utbredd kriminalitet, illegal exploatering av naturresurser, insmuggling av vapen, etnisk rensning och massakrer fortsatte under 2003 och 2004 främst kopplad till de beväpnade gruppernas aktiviteter. Civilbefolkningen led oerhört.

FN:s politiska/militära strategi

Demobiliseringsprogrammen, som skulle attrahera milismännen att lämna in sin vapen och återvända hem till byarna, växte långsamt fram. Programmen fungerade inte tillfredsställande. Milismännen erbjöds ett litet paket med mat och pengar i utbyte mot sina vapen samt transport hem till byn. För krigsherrarna med sina enorma ekonomiska profiler utgjorde detta inget alternativ. Många av dem var dessutom stämplade som krigsförbrytare. De behövde sina soldater för sitt eget skydd, för sin fortsatta kontroll av befolkningen

och för fortsatt exploatering av Kongos naturrikedomar.

En politisk förhandling med krigsherrarna skulle ha kullkastat fredsavtalet. När milismännen inte kom för demobilisering, måste således FN:s militära styrkor användas för att skydda civilbefolkningen mot de beväpnade gruppernas fortsatta härjningar. Detta var inte möjligt att ens till ringa del uppnå genom statisk gruppering och patruller. Operationsområdet var gigantiskt. Dessutom rörde sig de väpnade grupperna över ytan. Den enda möjligheten var att gruppera på strategiskt viktiga platser och med en kraftfull styrka efterhand söka upp milisförbanden, som bröt mot fredsavtalet och lag och ordning, avvärja dem och därigenom inom aktuellt område långsiktigt skydda befolkningen. Operationerna skulle även statuera exempel för alla andra milismän.

Mandatet och "Rules of Engagement" följdes noggrant rakt igenom.

Efterhand kom också område efter område under regeringskontroll med stöd av FN:s insatser och kunde normaliseras med kongolesiska polismän, lokal administration och på längre sikt närvaro av kongolesiska markstridsförband.

FN-styrkorna i östra Kongo

FN:s militära förband, som tillfördes 2003-2005 under FN-stadgans Kapitel VII, organiserades efterhand i två brigader; 2003 augusti-november Ituribrigaden om 5000 man och 2004 mars-maj Kivubrigaden om 4000 man. Två multinationella brigadledningar tillfördes således bataljoner från Sydasiens, Nord- och Sydafrika samt

Sydamerika. Varje bataljon var utrustad med 20-40 pansarfordon och terränggående fordon. Brigaderna hade varsin helikopterbataljon med fem transporthelikoptrar. FN:s civila helikoptrar Mi-8 fanns på avrop. Vid operationer kunde respektive brigad understödjas av två attackhelikoptrar, Mi-24. Omfördelning skedde också mellan brigaderna beroende på behoven. Brigaderna var den enda resursen för att återställa ordningen, skydda civilbefolkningen och framtvinga fred. Jag var den förste chefen för Ituribrigaden och avlöstes efter några månader. Jag blev därefter utnämnd till chef för Kivubrigaden från mars 2004 och förblev där i elva månader. Under denna tid blev jag vid upprepade tillfällen skickad upp till Ituri för att leda Ituribrigaden och periodvis förde jag alltså befälet över bägge brigaderna, totalt 9000 man yrkessoldater.

Det samlade operationsområdet för brigaderna var stort som Götaland och Svealand tillsammans. De östligaste områdena utgjordes av stepp och savann och låg på 1300-1500 m höjd. Dessa områden var tätbefolkade. Väster därom bredde djungeln ut sig. Klimatet året runt kunde jämföras med svensk sommar och var behagligt. Grusvägar fanns men var sällan genomgående.

Operativt koncept

Mitt operativa koncept, fullt ut accepterat av både FN-högkvarteret i Kinshasa och FN-högkvarteret i New York, innebar att alla förbanden utgrupperades kompanivis efterhand och till de mest problematiska platserna. När större förband krävdes för

mer omfattande proaktiva operationer, skulle varje skyttekompani kunna bidra med ett reducerat kompani: två plutoner och en liten kompaniledning med ”forward air controller”. Därmed kunde vi relativt snabbt samla en bataljonsstridsgrupp om 300-1200 man från förband som var lämpligt grupperade. För detta krävdes helikoptrar och rörelseförmåga på marken. Överraskning var av stor vikt. Miliserna var lätttrörliga. De kunde också snabbt skifta till civila kläder, gömma vapnen och i urbaniserat område blanda sig med befolkningen. Bataljonsstridsgruppen, som normalt var multinationell, leddes under aktuell operation av brigadchefen eller i undantagsfall av en bataljonschef.

Tempot i våra operationer styrdes av de brigadvisa operationsplanerna. Först säkrades huvudbasområdet i distrikts- och provinshuvudstäderna Bunia med 132 000 innevånare, Bukavu med 1 miljon innevånare och Goma med 600 000 innevånare med sina respektive flygplatser. Sedan skedde en kombination av operationer och permanent utgruppering av förband efterhand för att territoriet successivt skulle kunna komma under regeringsmaktens kontroll.

Genom informationsoperationer, som genomfördes parallellt, främst genom våra mobila radiostationer, nådde vi ut till befolkningen och många enskilda milismän. Engelsk- och franskspråkiga media, liksom Kongostaten generellt gav oss stöd. I de perioder då FN-politiska beslut hejdade oss och vi tappade tempo blev media och kongoleserna negativa.

Bild 1. Efter strider i Bunia domineras staden av Ituribrigadens pansarfordon och infanteri.

Skydd mot vapenverkan

De beväpnade grupperna undvek FN-styrkorna i princip men drog sig inte för attacker mot markkonvojer och andra sårbara mål. Vid avvärjningsoperationer vägrade de i regel att sträcka vapen utan öppnade eld. Därmed inleddes striderna.

En övervägande andel av milisens eldöverfall skedde just mot våra transporter då fordon användes. Betydelsen av pansarskyddet kunde inte överskattas vid marktransporter till och från operationer och vid eskort av personal- och logistiktransporter. Utan pansarfordonen hade våra förluster sannolikt blivit mycket höga.

Vid fem tillfällen registrerades att våra helikoptrar varit utsatta för bekämpning.

Vid två tillfällen hade helikoptrarna blivit genomskjutna. Helikoptrarna var känsliga för bekämpning främst på marken och efter start och före landning. Inga transporter eller rekognoseringar fick därför ske under 500 m höjd. Inga soldater skadades eller stupade i samband med lufttransporter.

Under perioden 4 december 2003–17 maj 2004 kom

Ituribrigaden till någon form av strid med miliserna under 49 dagar – nästan var tredje dag. Statistiken inkluderar dels våra proaktiva operationer med bataljonsstridsgruppen, dels mindre strider i form av bakhåll och eldöverfall. Pansarfordonen var helt nödvändiga för att skydda infanteriet och annan personal under förflyttning.

Ituribrigaden drabbades trots det av förluster, en stupad och 8 sårade under tidsperioden ovan. De låga förlustsiffrorna får tillskrivas pansarfordonen. Brigaden hade också förluster före december 2003 i form av några sårade och efter maj 2004. I februari 2005 stupade 11 soldater vid ett eldöverfall.

Under perioden 2004-03-01–2005-01-15 uppgick Kivubrigadens förluster till

Bild 2. En pluton har utsatts för eldöverfall i ett område med elefantgräs varvid en pansarbil körde fast.

11 döda och ca 15 skadade vid direkt bekämpning eller vid olyckor i samband med eldöverfall eller operationer. Den 6 juni 2004 utsattes en sydafrikansk pluton för eldöverfall. Två soldater stupade och 11 skadades främst vid den påföljande dikeskörningen.

Transport till och från samt inom målområden

Bataljonsstridsgruppen eller annat sammansatt förband förflyttades till de olika målområdena i regel med både pansarfordon, lastbilar och helikoptrar. Om transportrörelsen tog tid eller själva operationen beräknades ta längre tid etablerades ett mer

eller mindre provisoriskt uppladningsområde eller "staging area" för att samla förbanden och som underhållsbas. I andra fall gick förbanden in i målområdet direkt ur marschgruppering. Målen varierade från en enstaka miliscamp med närliggande by till mycket vidsträckta områden; 10-tals km breda och djupa. Fordon på marken krävdes i regel för mikrotransporterna inom målområdet såsom trupp-, logistik-, sjukvårds- och fångtransporter.

Fordonen utgjordes av pansarfordon med 80-talsteknik såsom BTR, BMP, M 113, CONDOR m fl typer. De flesta pansarfordonen var utrustade med 12,7 mm kulspruta; de övriga med kulspruta

typ Ksp 58. Även terränglastbilarna var utrustade med kulspruta. I regel hade sidolämnarna förstärkts med sandsäckar för att skydda truppen. Transporthelikoptern utgjordes av Mi-17. Den kunde bära 18 stridsutrustade soldater med förnödenheter för ca fyra dygn. Mi-17 var beväpnad med en kulspruta i fönster på varje sida. Helikoptern kunde förses med två raketkapslar. Attackhelikoptern, Mi-24, var utrustad med två raketkapslar med 14 raketer i varje och en tung kulspruta. Den kunde även utrustas med pansarvärnsrobot, ett vapensystem vi aldrig använde. Attackhelikoptrarna kunde även de beväpnas med kulsprutor genom sidofönster.

Strid, patruller, upplopp och demonstrationer

Striden genomfördes nästan alltid avsuten vilket väsentligt ökade eldkraften. Om möjligt och lämpligt följde pansarfordonen infanteriet och understödde med sin 12,7 mm kulspruta. Miliserna hade stor respekt för infanteriet till fots. Efter den inledande utväxlingen av eld vek ofta milisen.

De effektivaste patrullerna genomfördes till fots, eftersom truppen både kunde se, höra, utveckla eldkraft och förfölja. Vissa bataljoner hade tidvis problem att få truppen att fotpatrullera, eftersom soldaterna kände sig mer utsatta.

Vid upplopp, som alltid inträffade i eller nära urbana områden, använde vi oftast pansarfordonen i bredd på vägen eller gatan. Det avsuttna infanteriet följde bakom fordonen och längs husväggarna, dels för att skydda fordonen, dels för att arrestera orosmakare och ledare. Vid svåra

upplopp använde vi flera gånger infanteriet på linje framför fordonen. Eftersom ingen kravallutrustning var tillgänglig splittrades mobben genom att varnas och därefter och i enlighet med "Rules of Engagement" genom eldöppnande över huvudena och i värsta fall lågt riktad verkanseld. Utsattes truppen för t ex stenkastning, varnades angriparna verbalt. Därefter avfyrades varningsskott och sedan verkanseld.

Understöd

Alla bataljoner hade granatkastare som bars fram av fordonen. Enstaka lätta pjäser medfördes även vid helikoptertransport. Samtliga eldöppnanden med granatkastare skedde med eldledning vid själva pjäsen på grund av risken för att skada tredje man, "collateral damage".

Understöd från attackhelikoptrarna var mest effektivt. Elden var direktriktad av helikopterskytten, som avfytrade när målet var i siktet och risken för "collateral damage" bedömdes som liten. Precisionen var hög. Vid varje skyttekompani fanns en "Forward Air Controller". Under operationerna eftersträvade vi att ständigt ha en attackhelikopter i luften ovanför målområdet. Därmed försvarades milisens omgrupperingar.

Helikoptrarna kunde endast flyga under dygnets ljusa timmar, vilket begränsade användningen till ca tio timmar per dygn. Systemet var hela tiden överbelastat av uppdrag. De deltog inte bara i operationer utan skötte också underhållet till vissa utgrupperade förband och många rutinmässiga men nödvändiga transporter.

Några operationer där hög mobilitet krävdes

I det följande refererar jag till ett axplock om 12 operationer av totalt 30-40 som genomfördes med förband där hög grad av rörelseförmåga och/eller pansarskydd erfordrades i varierande grad. Dessa operationer hade alla något eller flera av syftena att tvinga fram acceptans hos olika väpnade grupper för att följa avtalen, avväpna, arrestera och demobilisera samt viktigast att skydda civilbefolkningen. Alla operationerna krävde hög grad av rörlighet och pansarskydd för infanteriet samt rörlighet för understöd.

Bunia (Ituri) 15-16 september 2003

Den 15 september 2003, två veckor efter det att den franskledda EU-styrkan (IEMF) lämnade Ituri bröt upplopp och kravaller ut i distriktshuvudstaden Bunia. Den välorganiserade UPC-milisen försökte återta staden. FN:s fordon och anläggningar bekämpades av beväpnad milis. En FN-bataljon var grupperad och kontrollerade alla tillfarter längs vägarna in till Bunia. Boulevarden och kringliggande kvarter rensades från söder till norr med delar av två andra FN-bataljoner med pansarfordon och infanteri. Ett antal milismän stupade. Flera gånger skedde eldöppnande från

Bild 3. Luftlandsättning av trupp under en operation.

Bild 4. Förflyttning av trupp till målområde.

vår sida på Boulevarden mot mobben sammansatt av civilklädda och drogpåverkade milismän. Antalet skottskadade milismän var betydande. Helikoptrarna användes för att ge en precis lägesbild. Den 16 juni strömmade uniformerad och beväpnad milis in mot Bunia. Efter det att en attackhelikopter bekämpat ett fordon med ett tiotal milismän vände milisen och retirerade.

Tchomia (Ituri) 31 oktober 2003

Den 31 oktober 2003 utbröt våldsamma strider mellan två miliser, UPC och PUSIC, i staden Tchomia, som låg intill Albertsjön, 35 km öster om distriktshuvudstaden Bunia. Ituribrigaden satte snabbt in två kompanier, som luftlandsattes med helikopter i två vågor och etablerade en

skyddszon understödda av attackhelikoptrar. Civilbefolkningen skyddades därmed. Operationen verkställdes inom loppet av några timmar. Flygtiden från huvudbasen Bunia var ca 10 minuter. Operationen var väl genomförd inledningsvis och dramatisk för helikopterpiloterna på grund av den våldsamma eldgivningen på marken. Operationen fullföljdes dock inte under dagen med tillräcklig kraft avseende avvärjning och arrestering. Eftersom en väg fanns tillgänglig kunde under eftermiddagen pansarfordon och förnödenheter tillföras.

Fatagi (Ituri) november 2003

Under november 2003, efter en massaker den 6 oktober då 65 civila mördades, utgrupperades ett pakistanskt kompani till Fataki ca 70 km norr om Bunia. Kompa-

nichefen genomförde någon tid därefter under en dag, med fyra helikoptrar och med understöd med attackhelikopter, en ”rundresa” och avvecklade åtta camper tillhöriga milisen FNI. Det blev sex ”flighter” med de två plutonerna. Stridsinsatserna var begränsade, även om milisen led förluster. De flesta camperna övergavs av den flyende milisen när pakistanierna anlände. En del vapen omhändertogs, viss kontakt etablerades med lokalbefolkningen, några fångar och över 30 sexslavar befriades. Detta möjliggjordes enbart genom tillgången på helikoptrar.

Lopa m fl platser (Ituri), 15 mars 2004

Den 15 mars genomförde vi en omfattande operation med bataljonsstridsgrupp norr om Bunia med syftet att pressa ut UPC-milisen från områdena norr om Bunia. Pansarfordon användes av alla fyra kompanierna för skydd åt infanteriet under transporter. Attackhelikoptrar var avdelade för understöd. En av våra kolonner med pansarfordon blev utsatt för eldöverfall. På en plats, Lopa ca 40 km norr om Bunia, blev striden häftig. Totalt tre UPC-camper avvecklades, och milisen led förluster.

Largu (Ituri), 16 mars 2004

Den 16 mars genomförde vi en överraskande helikopterluftlandsättning i Largu, ca 60 km nordost om Bunia, med ca 100 man för att demontera en s k ”strongpoint”. Efter att ha verkställt detta kom styrkan i strid med milisen på förhållandevis långa stridsavstånd. Medförda granatkastare

användes och milisen led förluster. Largu kunde vid denna tidpunkt endast nås från luften. Helikoptrarna var således avgörande.

Nyamamba (Ituridistriktet) 18 mars 2004

Målet var nu att utdela en ”Knock-out” mot UPC-milisen för att få dem att acceptera överenskommelserna att på uppsamlingsområdena avvakta avvärjning och demobilisering. Nyamamba området, ca 30 km öster om Bunia intill Albertsjön, valdes bland annat därför att området var otillgängligt och att vi ville klargöra att vi kunde nå dem överallt, även i detta område bortom all civilisation. I Nyamamba hade ca 300 milismän sedan någon tid våldfört sig på civilbefolkningen. Första dagarna av mars hade en av våra stridspatruller utsatts för bekämpning i utkanterna av Nyamamba och tvingats retirera.

Målen för operationen rekognoserades från helikopter. Vi saknade kartor, och planeringen under dagarna före den 18 mars byggde på våra iakttagelser från helikopter och fotografier tagna med privata digitala kameror.

Två kompanier i pansrade fordon och ytterligare ett reservkompani transporterades längs en stig/väg in mot området söder ifrån kvällen/natten före. Deras beräknade rörelse in mot Nyamamba koordinerades med en helikopterluftlandsättning i två vågor av ett kompani norr om området. Milisen satte sig till motvärn och häftiga strider bröt ut. Understöd lämnades av attackhelikoptrar, som också kallades in och öppnade upp fyra gånger. Jag ledde ope-

rationen från en ledningshelikopter med förbindelseofficerare med samband till alla insatta enheter. Det bakre skyttekompaniet fastnade i en flodövergång och fördröjdes men kom senare ikapp. Hela operationen genomfördes och UPC-milisen kom att ligga lågt i ett halvt år efter detta.

Vår framgång med operationen var helt beroende av vår rörlighet i luften och på marken och högst troligen eldunderstödet från attackhelikoptrarna. UPC-milisen fick betydande förluster och 24 fångar transporterades till våra fångläger i Bunia. FN fick respektfullt beröm för operationen både av afrikanska politiker och media.

Bukavukrisen, (Sydkivu), 26 maj - 22 juni 2004

Efter månader av konflikter inom den kongolesiska armén i Bukavuområdet, huvudstad i Sydkivuprovinnsen, anföll de Rwanda-orienterade kongolesiska förbanden den 26 maj 2004 den regeringstroga delen av den kongolesiska armén. Kivubrigadens underenheter hade bara till mindre del tillförts och organiseringen av brigaden var starkt försenad. Här användes nu inom brigaden det operationella konceptet. Brigadens egna helikoptrar transporterade inom ett par dagar mycket snabbt tre kompanienheter rätt in till de centrala delarna av Bukavu. Andra försenade förbandsförstärkningar till Kivubrigaden samt "Force Reserve" transporterades till Bukavu flygplats med flygplan 35 km utanför staden. Efter en natts vila och förberedelser på flygplatsen flög förbanden dagen därpå in till centrala

Bukavu med brigadens egna helikoptrar och sattes omgående in i operationerna. Helikoptrarna användes även för att evakuera personal tillhöriga hjälporganisationer och delar av FN:s civila stab till Bukavu flygplats för vidare transport till säkrare platser. Genom lufrörligheten, flyg och helikoptrar, var totalt 350 man i Bukavu och flygplatsen, inom ca åtta dygn, förstärkta till ca 1500. Därtill kunde förband vid behov omfördelas mellan flygplatsen och Bukavu stad. Helikoptrarna användes även för spaning, rekognosering och som ledningsplattform. Ca 20 obehäpnade observatörsteam om sex officerare vardera evakuerades med helikopter till Goma, Bukavu och Kindu.

Inne i Bukavu kunde under vissa perioder endast pansarfordonen röra sig på grund av den intensiva eldgivningen med finkalibriga vapen och granatkastare. Vi använde pansarfordonen för att upprätta olika buffertzoner i omgångar för att få slut på striderna och för patrullering för att skydda civilbefolkningen. Ca 100 människor dog och 200 skadades på grund av striderna. Attackhelikopter användes inne i Bukavu för att slå ut en kulspruteställning.

Den 9 juni 2004 stoppade vi en gigantisk demonstration mot oss. Det hela tog slut när vi med standardformationen, fyra pansarfordon i bredd och infanteri bakom och längs husväggarna sköt i luften och gjorde ett skenangriff mot demonstrationstågets hotfulla tät. Ingen dödades eller skadades.

Bild 5. En miliscamp har intagits, genomsökts och nedmonteras

Kalehe (Sydkivu), 29 maj 2004

Den 28 maj 2004, sedan Bukavukrisen brutit ut, begärde vårt militärobservatörsteam att få bli evakuerade med hänsyn tagen till den hotsituation de upplevde sig befinna sig i. De fick order att lämna Kalehe, 80 km norr om Bukavu invid Kivusjön, i gryningen kl 0600 följande dag. Nervösa som de var gav de sig av två timmar före gryningen. 13 km söder om Kalehe utsattes de i mörkret kl 0500 för eldöverfall från ett milisförband och en observatör blev skjuten till döds. Överfallet ledde till en trafikolycka och bägge bilarna blev stående. Team-ledaren satt kvar i sin bil och kommunicerade med Kivubrigadens stab via kortvågsradion.

I gryningen 0600 lättade helikoptrarna från staden Goma; två transporthelikoptrar bärande en sydafrikansk skyttepluton och två attackhelikoptrar. Transporthelikoptrarna landade och kroppen och team-ledaren samt väsentlig utrustning togs om hand. Plutonen startade eftersökningen efter den kvinnliga observatören som försvunnit ut i bushen. Då kom milisförbandet tillbaka i kompanistorlek med tydliga avsikter. Attackhelikoptrarna fick omedelbart eldtillstånd och i två eldöppnanden avfyrades 28 raketer. Milisen fick betydande förluster i döda och skadade och de överlevande vek. Den kvinnliga FN-observatören återfanns och evakueringen till Goma genomfördes lyckligt. Ånå, helikoptrarna var helt av-

görande för ett rimligt lyckligt slut på en tragisk incident.

Kamanyola (Sydkivu) 20-22 juni 2004

Se Bukavukrisen ovan. Ett av dissidentförbanden tvingades ut ur Bukavu den 8 juni 2004. Förbandet drog söderut, varvid huvuddelen marscherade genom Rwanda. Den 10 juni anföll samma förband den kongolesiska gränsstaden Kamanyola 40 km söder om Bukavu och skar av den enda nordsydliga vägförbindelsen i östra Kongo. Befolkningen flydde. Efter våra två misslyckade försök att ta gränsbron till Rwanda med helikopterluftlandsatt trupp och söderifrån med trupp i pansarfordon bekämpade vi den 20 juni dissidentförbandets ställningar mot söder med attackhelikoptrarna, som sedan fortsatte med fingerade helikopteranfall. Dissidentförbandets ställningar revs upp och förbandet flydde genom Kamanyola in i Rwanda varvid de av politiska skäl internerades. Kongolesiska regeringsarmén satte sig i rörelse och marscherade in i Kamanyola. Den 22 juni luftlandsatte vi ett reducerat kompani, som söderifrån förstärktes med pansarfordon, för att skydda befolkning och egendom nu mot regeringsarméns

möjliga härjningar. Operationerna skedde 40 km söder om Bukavu och 80 km norr om vår bas vid Tanganyikasjöns nordspets och hade aldrig lyckats utan en mångsidig rörelseförmåga.

Kwandroma (Ituri) september 2004

I september 2004 drabbades Ituribrigaden av motgångar. UPC-milisen tog en marockansk soldat som gisslan och sökte igen befästa en närvaro alltför nära Bunia. Samtidigt hade den nepalesiska bataljonen, grupperad i norra Ituri, problem i Ngode med både den ugandiskstödda FAPC, ledd av krigsherren Jerome och med FNI-milisen i Kwandroma avseende övergrepp

Bild 6. En miliscamp har intagits efter bekämpning med attackhelikopter och pansarfordonen understödjer den avsuttna truppen.

mot civilbefolkningen. Jag skickades ånyo till Ituri. Jag koncentrerade mig på UPC och planerade två parallella operationer. MONUC:s politiska ledning svängde dock på grund av ett närmande från UPC:s sida, som senare visade sig vara falskspel som alltid. Dock släpptes marockanen. Ituribrigaden genomgick samtidigt en djupgående undersökning avseende sexuella övergrepp från FN-soldaternas sida på lokalbefolkningen. Stämningen var katastrofal inom brigaden. Under månaden pågick dessutom rotationer. De nyanlända var skakiga. Jag

inriktade då förberedelserna mot norra Ituri för att där neutralisera vad som kunde vara möjligt och skola in de nyanlända. Efter helikopterrekognoseringar slogs fast att brigaden skulle kunna återupprätta ordningen i Kwandroma, ca 140 km norr om Bunia, genom att inta FNI-campen inkl deras högkvarter för norra sektorn (milostab motsv). Jag ville dessutom, då styrkan ändå var samlad i norr slå till mot Jeromes camp i Ngode, ca 15 km norr om Kwandroma. FN:s politiska representation hade någon tid krävt att någonting borde göras där av

Bild 7. Kontroll av upplopp med pansarfordon och infanteri.

humanitära skäl. Våldsamma protester bröt ut bland Ituribrigadens ledande stabsofficerar samt två av bataljonscheferna, som visade sig smått rädda. Jag fick nöja mig med Kwandroma.

Den 8 september genomfördes luftlandssättningen i Kwandroma av tre kompanier i tre vågor med sex helikoptrar understödda av attackhelikoptrar, som baserats i Mahagi 23 km från Kwandroma. Flygfältet i utkanten av Kwandroma fick tjäna som uppladnings- och grupperingsområde. Flygtiden från basområdet i Bunia och andra närliggande baser var ca 40 minuter. Ett nepalesiskt skyttekompani förstärkte från Mahagi och medförde lastbilar för mikrotransporter av den helikopterburna truppen.

Den 9 september i gryningen inneslöt FN-campen och intogs utan egentligt motstånd. Bara efter ett par timmar gick jag in på campområdet för att möta FN-milisens ledarskap. De stod på linje bevakade av nepalesiska soldater. Helikoptrarna genomförde alltså lejonparten av transporter till uppladningsområdet. De hade även, som alltid, beredskap för sjuktransporter. Genom framgrupperingen av attackhelikoptrarna kunde vi vid varje uppdrag hålla dem i luften i mer än en timme över operationsområdet.

Vi hade med lätthet med en kombination av mark- och helikoptertransporter kunnat svänga norrut och avveckla Jeromes camp i Ngode. Allt fanns på plats – utom den rätta stridsmoralen. Den nya Ituribrigaden var inte mogen.

Två månader senare, efter starka påtryck-

ningar från FN:s politiska ledning och från ”Force Commander” genomförde den nye nepalesiske brigadchefen en avvärningsoperation i Ngode. Attackhelikoptrarna sköt 40 raketer, en kraftfull insats. Sexslavar befriades och några milismän stupade men resten av milismännen kom märkligt nog undan. Tre FN-soldater sårades. Allt kan inte ha gått rätt till.

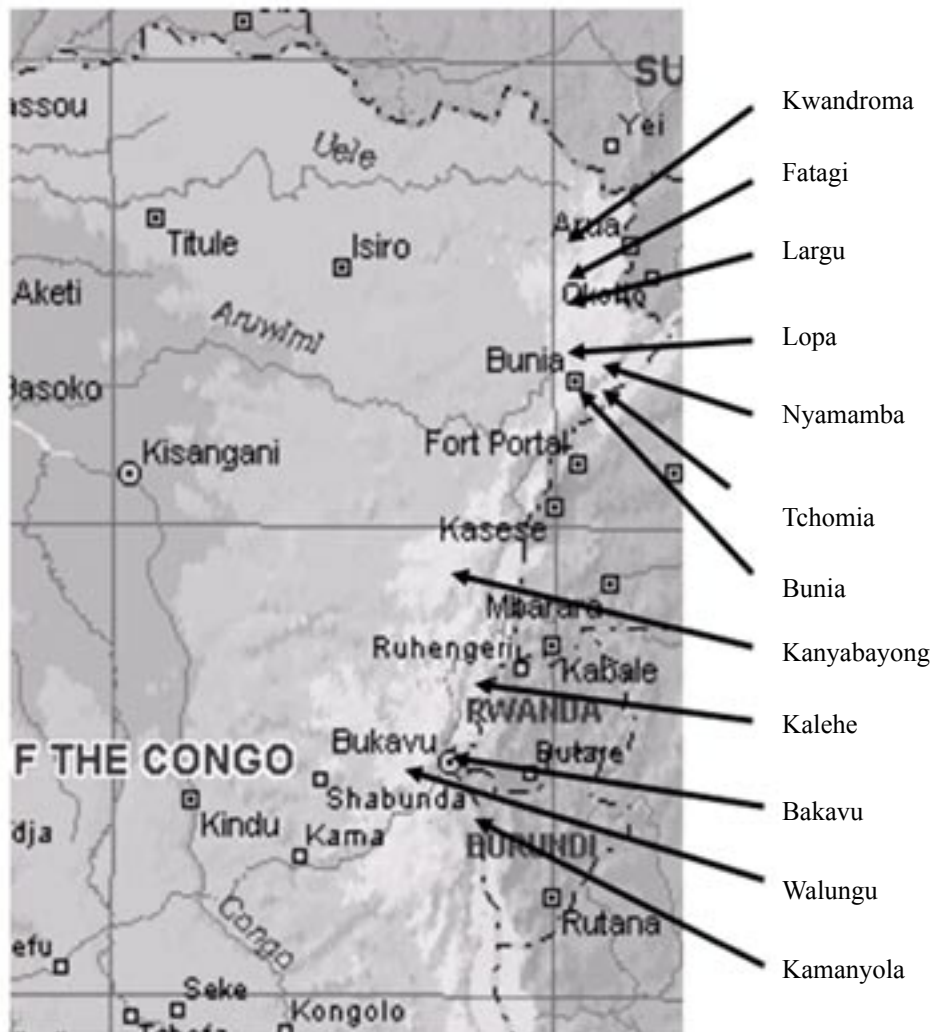
Walungu-operationen (Sydkivu) 6 november 2004 – 25 januari 2005

Med syftet att stödja fredsprocessen, som var starkt försenad på grund av Bukavu-krisen, och sätta press på de rwandiska Huturebellerna att ansluta till demobiliseringsprogrammet och låta sig repatrieras, genomförde Kivubrigaden en destabiliseringsoperation som senare lätt skulle kunna övergå i en avvärningsoperation. Genom operationen tillfördes FN:s militära staber ovärderlig information. Huturebellerna i Sydkivu-provinsen var ca 4 000 och dominerade enorma landområden. Operationen skedde samordnat med den kongolesiska armén. En halv bataljon FN-soldater grupperades i Walungu, ca 30 km sydväst om Bukavu, mitt i det rebellkontrollerade området. 2 000 kongolesiska soldater grupperades norr och väster om. Dagligen genomfördes kombinerade helikopter- och markoperationer rätt in i rebellkontrollerat område. Rebellerna flyttade och flyttade igen. Deras skatteindrivningsorganisation stördes, en del check-points avvecklades och deras södra divisionsstab flyttades. Samtidigt pågick via vår mobila radiosändare och genom de civila FN-tjänstemännen, an-

svariga för repatrieringsprogrammet, en uthållig informationsoperation.

Även här krävdes alltså, efter grupperingen av truppen, fordon för förbandets mikrooperationer. Regnperioden

gjorde att pansarfordonen var alltför tunga. De ersattes med terränglastbilar med sandsäckar längs lämmarna som skydd för transporterat infanteri.

Kanyabayonga (Nordkivu) 12 december
– 20 januari 2004

Den kongolesiska armén arbetade vidare för att söka få regeringsarmén integrerad på alla nivåer. I december 2004 flyttade armén förband från centrala och västra Kongo till Nordkivu för att åstadkomma integration med dissidentförbanden, som var sammansatta av tre brigader om totalt ca 15 000 man. Informationen var dålig och dissidenter i ledande befattningar såg sig hotade. Dissidentbrigaderna var också infiltrerade av rwandisk militär personal. När regeringsarmén nådde Kanyabayonga ca 45 km norr om Goma utbröt våldsamma strider den 12 december. Regeringsarmén pressades bakåt ca 40 km på ett dygn under svåra förluster. Striderna fortsatte. Områdena var tätt befolkade och 180 000 nya flyktingar sökte nu skydd. Kivubrigaden var redan hårt engagerad, men efter att ha tvingat de nyanlända indiska och pakistanska bataljonerna att ta över uppgifter kunde vi frigöra en halv bataljon sydafrikaner. Dessa helikoptertransporterades från andra operationer via ett dygns vila och återhämtning i Goma och sattes in i Kirumba, ca 75 km norr om Goma, den 15 december under ledning av bataljonschefen. Transporterna skedde med en kombination av helikopter och terränglastbilar. De sårade på de stridande och skapade en säkerhetszon. Striderna upphörde. Attackhelikoptrar var ständigt avdelade för understöd. De nödvändiga pansarfordonen tillfördes successivt under de närmaste två dygnen.

Den franskledda EU-styrkan (Ituri) juni
– augusti 2003

Den franskledda EU-styrkan (IEMF), under befäl av den franske brigadgeneralen Tornier, med bland annat en svensk specialstyrka, sattes in i Bunia på begäran av FN med syftet att stabilisera Buniaområdet. Insatsen blev betydelsefull också för att den inledningsvis gav Ituribrigaden ett skyddat brohuvud i juli-augusti. Det råder inget tvivel om att den lyckades med sina uppgifter; lägga locket på öppna strider och övergrepp, skydda civilbefolkningen och skapa nämnda brohuvud. Operationsområdet var ca 15 x 15 km och innehöll staden Bunia med 132 000 innevånare och det operativt viktiga flygfältet. IEMF satte sig i respekt inledningsvis och milisen drabbades av förluster. Grupperingen av motståndsnästen och check-points vid vägarna in mot Bunia medgav att staden kunde stängas av och befolkningen kontrolleras så att inga vapen smugglades in. Patrulleringen in i Bunia genomfördes från motståndsnästena eller från huvudgrupperingen i Ndromo Camp utanför staden. Specialförbanden i IEMF opererade inom och utanför den skyddade zonen. Inga direkta operationer genomfördes långt ut i Ituri, vilket heller inte ingick i mandatet. Sannolikt saknades tillräckligt med helikopterresurser för att klara sådana operationer. General Tornier saknade också tillräckligt med infanteri för att effektivt avvärja och normalisera Bunia. Locket lades dock på effektivt. IEMF led inga förluster.

Samtidigt fanns i Bunia, vid IEMF:s ankomst, en FN-bataljon om 850 man med pansarfordon. Bataljonen hade varit där redan under striderna och massakrerna under april–maj 2003. Den bataljonen tillsammans med general Torniér's "Battle Group" innebar egentligen att volymen infanteri vid god samordning hade kunnat fördubblas. Bataljonen blev Ituribrigadens fjärde bataljon från 6 augusti 2003.

Slutord och slutsatser

Från FN:s sida fanns inte några reella alternativ än att genom mandatet och "Rules of Engagement" låta en liten rörlig styrka genomföra hårdföra fredsskapande operationer för att därigenom skydda civilbefolkningen och säkra den kongolesiska regeringsmaktens kontroll över territoriet inför de allmänna valen.

Alternativet att skydda befolkningen med statiskt grupperad trupp hade troligtvis krävt minst 100 000 man och åtta gånger så stor budget.

Alternativet att mer passivt vänta på solida och attraktiva program för demobilisering skulle ha lett till att befolkningen under lång tid förblivit gisslan under övergreppen, vilket från humanitär utgångspunkt inte skulle ha accepterats. FN hade redan under lång tid fått utstå berättigad kraftfull kritik från media.

Vår operativa plan avseende operationer och gruppering ut från huvudstäderna stördes och försenades främst av UPC-milisens försök i flera omgångar att återta vårt centrala basområde Bunia och de kongolesiska dissidentförbandens attack

på andra kongolesiska arméförband i Bukavu. Vi tvingades varje gång att avbryta de framåtriktade operationerna för kortare eller längre tid för att säkra våra egna centrala basområden och sätana för representationen för den kongolesiska regeringsmakten.

För att nå ut till avlägsna områden och uppfylla mandatet krävdes alltså hög grad av rörlighet. Pansarfordon och helikoptrar i luften gav våra soldater skydd vid transporter. De gav oss god frihet att kunna operera över ytan och de gav förbanden understöd under uppkomna strider.

Användningen av helikoptrarna krävde hårda prioriteringar. Helikopterbataljonerna låg, vad gällde flygtidsuttaget och behovet av avbrott för underhåll, hela tiden på gränsen. Planerade transporter fick ofta senareläggas på grund av svåra väderförhållanden. Dessa transporter konkurrerade senare med alla andra planerade transportrörelser. Vi använde även FN:s civila helikoptrar, som opererades av forna sovjetiska militärer, nu anställda av bolag, som kontrakterats av FN. De fungerade lika bra som de militära helikoptrarna. Men inte ens det tillskottet av flygtid räckte. Om vi grupperat ut förband, som krävde underhåll med helikopter, minskade omedelbart handlingsfriheten för nya operationer med helikopter. Kivubrigaden fick stora problem med tillgången på helikoptrar under december 2004–januari 2005. Vi måste samtidigt underhålla en halv bataljon i Walungu, en halv bataljon i Kirumba, en pluton som tidigare utgrupperats till Walikali. Till detta måste läggas alla rutinmäs-

siga underhålls- och personaltransporter t ex rotations- och permissionstransporter samt rekognoseringsflygningar och mycket, mycket annat. Med alla dessa kort lagda och sviktande tillgång på helikoptrar malde samtidigt oron för storstaden Goma, som denna tid balanserade på gränsen till sammanbrott med möjliga upplopp och etnisk rensning; jämför Bukavukrisen.

På plats i våra målområden krävdes nästan alltid fordon för mikrorörlighet. Med hänsyn till den kärva hotbilden krävdes ofta pansarfordon. Dessa körde till målområdena, ibland under svåra omständigheter på det svaga vägnätet. Saknades vägar måste förbandet avstå från fordon och

den operativa effekten reducerades starkt. Alternativt, Walikali tillfördes fordon som transporteras in med helikopter.

Materielen för rörlighet var inte av högsta modernitet och bestod till huvuddelen av element ur arsenalen från den sovjetiska eran med inslag av motsvarande materiel från Europa och den västliga hemisfären. Materielen motsvarade dock behoven och var troligen relativt billig. Den var robust, beprövad och väl implementerad i förbanden.

I slutfasen var det dock alltid infanteristen, på plats med sin hjärna, mikrorörlighet och sin egen eldkraft, som avgjorde.